

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DEPRESYON DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Nihal ÖREN

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Antalya.

Başaran GENÇDOĞAN

Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Erzurum.

Özet

Bu araştırmada lise öğrencilerinin cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından depresyon düzeyleri incelenmiştir. Araştırmanın evrenini Erzurum İl merkezindeki 8 lisede öğrenim gören toplam 5747 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem bu liselerden seçkisiz yöntemle seçilen 6 okulda değişik sınıflarda yine aynı yöntemle seçilen 163 erkek ve 86 kız olmak üzere 249 öğrenciden oluşmaktadır. Hatalı ve eksik işaretleme yaptıkları için 7 öğrenci araştırma dışı bırakılmıştır. Öğrencilerin depresyon düzeylerinin ölçülmesinde Beck tarafından geliştirilmiş olan Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Envanter 21 maddelik kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Her madde depresyonla ilgili davranışsal bir özelliği belirlemektedir. Verilerin analizinde “yüzde değerleri”, “k kare” testi ve t-test kullanılmıştır. Sonuçlar 242 öğrencinin 114’ ünün orta ve ciddi düzeyde depresyonda olduğunu göstermiştir ve bu sayı örneklem grubunun % 47 sini oluşturmaktadır. Bir başka sonuca göre de kız ve erkek öğrenciler arasında depresyon düzeyi açısından fark bulunamamıştır. Sınıf düzeyi açısından 3. sınıftaki öğrencilerin depresyon düzeyleri 1. ve 2. sınıftakilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Depresyon, Cinsiyet, Lise öğrencileri, Sınıf düzeyi

THE ANALYSIS OF THE DEPRESSION LEVELS OF THE LYCEE STUDENTS ACCORDING TO SOME VARIABLES

Abstract

Depression levels of high school students were analyzed according to gender and grade level in this study. The field of research is 5747 students from 8 high schools in the province of Erzurum. Sampling frame consists of 249 students, including 163 male and 86 female students, chosen randomly from different grades of different 6 high schools. Because of wrong marking and missing items, 7 students were excluded the research. To measure the depression level of students, Beck's Depression Inventory was used. This inventory is a self evaluation scale consisting of 21 items. Every item determines a behavioural feature related to depression. In the analyses of the data percentage values, k square and t- test were used. Results showed that 114 of 242 students which is 47 % of sample have moderate and serious depression scores. There was no significant difference between female and male depression levels. On the other hand 11th grade students' depression level was found significantly higher than 9th grade and 10th grade students.

Keywords: Depression, Gender, High school, Grade level

Giriş

Psikolojik sağlık değerlendirmelerinde en sık görülen psikolojik rahatsızlığın bir duygudurum değişikliği olarak depresyon olduğu belirtilmiştir (Yüksel, 1984). Depresyon akıl sağlığı alanında günümüzde sıklıkla karşımıza çıkan bir sorundur. Öyle ki depresyonu akıl sağlığı alanının “soğuk algınlığı” olarak değerlendirmek alışkanlık haline gelmiştir (Bellack, 1981; Burns, 1982). Depresyon, biyolojisi, tedaviye verdiği yanıtı, genetiği ve prognozu açısından karmaşık ve heterojenik bir yapı gösteren psikolojik bir durumdur. Depresyon belirtilerinden bazıları; uyku ve iştah bozuklukları, somatik belirtiler, karamsarlık, benliğe ilişkin olumsuz duygular, genel doyumсузлук, sevgi ve ilgi kaybı ağlama nöbetleri, benlik saygısında azalma, olumsuz beklentiler, kendini eleştirme, kendini suçlama, karar vermede güçlükler, motivasyon kaybı, kaçma, çekilme ve intikam düşünceleridir (Hisli, 1988).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) dünya nüfusunun %3 ile %5' inin (diğer bir deyişle 100 milyondan fazla insanın) şu veya bu biçimde depresyon yakınmaları olduğunu belirtmiştir. Yine WHO'ya göre tıbbi nedenlerle pratisyen doktora başvuran insanların %8 ile %15'i tedavi gerektiren depresyon belirtileri göstermektedir (Haefely, 1990).

Hastalığın riski üzerine en kesin veriler batılı endüstrileşmiş ülkelere aittir. Bunlara göre bütün erkeklerin % 13'ü ve bütün kadınların % 20'si yaşamları boyunca en az bir kere depresyon yakınmaları göstermektedirler (Haefely, 1990).

Depresyon intihar riskinin en yüksek olduğu bir psikolojik rahatsızlıktır. Depresyonda olup ta intihar girişiminde bulunanların sayısı, intihar etmeyi başaranların sayısından çok daha fazladır (Beaumont, 1992).

Depresyon gösterme oranının yüksekliği ve yaygın oluşu ve depresyonun derecesinin artması ile intihara kadar varabilecek ciddiyette sonuçlar yaşanması, bu rahatsızlığın tedavisinin önemini ve tedavi edilmesinin kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu göstermektedir.

Lise öğrencileri yaşları nedeniyle kendine ve çevreye uyum sağlayabilme, toplum içinde yer edinebilme, kendi kimliğini bulabilme ve davranışlarının, içinde yaşadığı çevre tarafından onanması gibi birçok durumu daha yoğun bir şekilde yaşamaktadırlar. Bu yoğunluk sonucu, yaşam olaylarını değerlendirmede yetişkinlere oranla daha duyarlı olmaktadır.

Bu duyarlılık nedeniyle gençlerin yetişkinlere oranla depresyon konusunda daha çok sorun yaşadıkları öngörülebilir. Bu bağlamda bu araştırmada lise öğrencilerinin depresyon düzeylerinin belirlenerek gerekli önlemlerin alınması amaçlanmıştır.

Problem

Bu araştırmada lise öğrencilerinin depresyon düzeyleri cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmiştir.

Alt Problem

Araştırmada yukarıda belirtilen problem kapsamı içinde şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. Lise öğrencilerinin depresyon düzeyleri nasıldır?
2. Cinsiyet ile depresyon arasında bir ilişki var mıdır?
3. Sınıf düzeyleri ile depresyon düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

Denenceler

Araştırmanın problem ve alt problemlerine dayalı olarak saptanan denenceler aşağıda ifade edilmiştir.

1. Lise öğrencilerinin genel depresyon düzeyleri yüksektir.
2. Kız öğrencilerin depresyon düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir.
3. Lise son sınıf öğrencilerin depresyon düzeyleri diğer sınıftakilerden daha yüksektir.

Temel Terim ve Kavramlar

Depresyon (Depression); Derin üzüntülü bir duygu-durum içinde; düşünce, konuşma ve hareketlerde yavaşlama ve durgunluk; değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile fizyolojik işlevlerde yavaşlama gibi belirtileri içeren bir sendromdur (Öztürk, 1985).

Depresyon Düzeyi; Beck Depresyon Ölçeği ile yapılan değerlendirme sonucu ortaya çıkan depresyon puanının eşdeğer olduğu genel klinik izlenime verilen addır.

İlgili Yayın ve Araştırmalar

Sevinç, sevgi umut, hayret merak, kaygı, keder, korku, sıkıntı, kin, öfke, kıskançlık, ilgisizlik, isteksizlik, bezginlik, durgunluk günlük yaşamda sık görülen duygulanımlardır. İnsan içten veya dıştan gelen uyaranların etkisiyle, bu duygulanımlardan birini veya birkaçını yaşayabilir. Duygulanım hayatın öznel yanı olup hayata renk katar.

İnsanın içinde bulunduğu ortam sürekli bir değişim içinde olduğundan, duygu durumu da sürekli sürekli değişim gösterir. Bu nedenle insan içten veya dıştan gelen uyaranların niteliğine göre çok kısa bir sürede bir duygulanımdan diğerine geçebilir.

Normalde duygu-durum belirli sınırlar içinde bu dalgalanmaları gösterir. Ancak duygulanımın uzun süreli olması ya da uygun olmayan tepkilerle ortaya çıkması bir duygu durum bozukluğunu düşündürür.

İnsanda duygu-durum dört ana başlık altında sınıflandırılabilir:

1. Normal duygu-durum (normal sınırlarda değişim)
2. Taşkın duygu-durum (aşırı neşe ile aşırı öfke)
3. Çökkün duygu-durum (depresif duygu-durum)
4. Uygunsuz duygulanım (uyaranlarla bağdaşmayan durum) biçiminde görülür (Öztürk, 1985)

Depresyonla ilgili kuram geliştirenlerden biri de Beck'dir. Beck'in geliştirdiği bilişsel kuramda (cognitive theory) depresyon zihinsel bir rahatsızlık olarak ele alınmaktadır. Başka bir deyişle, depresyonla birlikte gelen duygusal değişmelerin altında bazı sağlıksız zihinsel aktivitelerin yattığı düşünülmektedir. Bunlardan ilki, kişinin kendine, dünyaya ve geleceğe ilişkin kavramlaştırmalarıdır. Depresyon belirtileri gösteren kişilerde, bu üç alana bakış, olumsuz yönde çarpılmıştır. Öyle ki, dış olaylar genellikle kayıplar ve yoksunluklar gösterecek biçimde yapılandırılmaktadır. İkinci zihinsel aktivite; kişinin yaptığı mantıksal hatalarla ilgilidir. Böyle kişiler kendileri, gelecek ve dünyaya ilişkin görüşler geliştirirken mantığa ters düşen hatalar yapmaktadırlar. Üçüncü bozukluk ta şemalarda veya dışarıdan alınan bilgilerin kodlandığı sırada kullanılan kalıplar veya varsayımlardır. Bu varsayımlar genellikle depresif kişinin çocukluk çağı öğrenmelerinden kaynaklanmaktadır (Rush, 1989; Burns, 1981).

Depresyonun oluşumunda biyolojik faktörlerin etkisini ileri süren kuramlara göre; özellikle başta sodyum ve potasyum olmak üzere elektrolit dengesizliklerini, nörofizyolojik değişiklikleri, otonom sinir sisteminin işleyiş bozukluğu, gonadlar tiroid, adrenal korteksi, hipofiz ve hipotalamustaki nöroendokrin bozuklukları ileri sürülmüştür. Son yıllarda yapılan araştırmalarda daha çok merkezi ve periferik sinir sisteminde nörotransmitter olarak rol oynayan biyolojik amillerdeki nöro-kimyasal değişiklikler üzerinde durulmuştur (Savaşır, 1981)

Depresyon konusunda yapılan çalışmalarda, bu kişilerin semptomlarının ciddiyeti ile benlik algılamaları arasında ters yönde bir ilişki bulunmuştur (Rusch, 1982).

Çetin, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğini ülkemizde 205 lise öğrencisine uygulayarak yüksek, orta ve düşük benlik saygısının bir çok değişkenle ilişkisini incelemiştir. Gençlerdeki depresyon bulguları ile benlik saygısı arasında sıkı bir ilişki olduğunu ve depresyon belirtisi olmayan gençlerin çoğunun benlik saygılarını yüksek bulmuştur (Yörükoğlu, 1988).

Depresyonun ortaya çıkmasındaki faktörleri araştıran birçok araştırmacı, annenin doğum sonrasında depresyon yaşamasının çocuğun depresif özelliklere sahip olmasında önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur (Düzgün, 1992).

(Yüksel 1984), bilişsel işlevleri bazı psikometrik testlerle ölçtüğü çalışmasında, Şifre Testi ve bir yakın bellek testi olan Ters Sayı Dizilerinde hasta (klinik olarak depresyon tanısı almış) ve kontrol grubu arasında önemli farklar bulmuştur. Sonuç olarak depresyonda bilişsel performansın düşük olduğunu belirtmiştir.

(Aydın 1989), araştırmasında depresyonun üniversite öğrencilerinde ders çalışma tutum ve alışkanlıklarını anlamlı olarak etkilediğini bulmuştur.

(Güney 1985), üniversite öğrencilerinde depresyon ve bunun akademik başarıya etkileri üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerde depresyon görülme oranının %50 ile %85 arasında değiştiğini bulmuştur.

Genellikle kızlarda erkeklere oranla daha fazla depresyon görüldüğü belirtilmektedir (Güney, 1985).

(Gençdoğan 1993), “depresyon ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkiler” isimli araştırmasında depresyon ile kendini kabul arasında negatif yönde bir ilişki bulmuştur. Yine aynı çalışmada kızların erkeklere göre daha depresif olduğu üniversite öğrencileri için saptanmıştır.

Yöntem

Evren ve Örneklem:

Bu araştırmanın evreni, Erzurum il merkezinde 8 lisede öğrenim gören toplam 5747 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem, bu liseler arasından seçilen 6 liseden ve bu liselerde öğrenim gören 163 erkek 86 kız olmak üzere toplam 249 öğrenciden oluşmuştur. Hatalı ve eksik işaretleme yaptıkları için 7 öğrenci araştırma dışı bırakılmıştır.

Bilgi Toplama Araçları:

Araştırmada öğrencilerin depresyon düzeylerinin ölçülmesinde Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Envanter 21 maddelik kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Maddeler depresyonun ciddiyetine göre sıfırdan 3'e kadar değişen dereceli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Puan ranjı 0-63'tür. Beck Depresyon Ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışması, (Hisli 1989) tarafından yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri ve denenceleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

1. Öğrencilerin Depresyon Düzeyleri ile İlgili Bulgular**Tablo 1. Lise Öğrencilerinin Depresyon Düzeyleri**

Depresyon Düzeyi	N	%
Yok	66	27.27
Hafif	62	25.62
Orta	73	30.17
Ciddi	41	16.94
TOPLAM	242	100.0

Tablo 1 incelendiğinde 66 öğrencinin depresyonu olmadığı, 62 öğrencinin hafif düzeyde, 73 öğrencinin orta düzeyde ve 41 öğrencinin ciddi düzeyde depresyonu olduğu görülmektedir. Orta ve ciddi düzeyde depresyonu olan öğrencilerin sayısı 114 olup örneklemin % 47.11'ini oluşturmaktadır.

Bulgular "lise öğrencilerinin genel depresyon düzeyi yüksektir" şeklindeki denenceyi desteklemiştir.

(Güleç 1985), ergenlik döneminin bir kriz dönemi olduğu görüşünden yola çıkarak, bu dönemdeki krizleri iki ana grupta toplamıştır. Birinci grupta normal büyüme krizleri, ikinci grupta ise öfke reaksiyonları, intihar, tehdit girişimleri, histerik reaksiyonlar, yeme bozuklukları, alkol ve ilaç bağımlılığı, kimlik bocalamaları ve uyum bozuklukları gibi krizler olduğunu belirtmiştir.

Yapılan araştırmalarda ergenlerin psikolojik bozukluk olarak en fazla depresif duygulanım gösterdikleri saptanmıştır. (Özbay ve Ark., 1991; İdiğ, 1990; Okucu, 1988)

(Güney, 1985), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada üniversite 1.sınıf öğrencilerinde depresyonun yaygın olduğu, klinik depresyon vakalarının % 8.7, subklinik depresyon belirtilerinin ise % 69'a kadar çıktığı görülmüştür.

(O'Neill ve Marziali 1976) Toronto Üniversitesi Sağlık Merkezinde yaptıkları bir araştırmada tüm akademik yılda tüm öğrenciler arasında depresyon görülme oranını % 43.6 olarak belirlemişlerdir. (Düzgün 1992), lise öğrencilerinde belirti düzeyleri ve ana-baba tutumları ile ilişkisini araştırdığı çalışmasında 463 öğrencinin %53.35'inde depresyon belirlemiştir.

(Rosenthal 1987) çalışmasında örneklemin % 50'sinin hafif, orta ve ciddi depresyon gösterdiklerini saptamıştır.

2. Kız ve erkek öğrencilerin depresyon düzeyleri arasındaki farklarla ilgili Bulgular

Kız ve erkek öğrencilerin depresyon düzeyleri arasındaki farklarla ilgili bulgular Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Kız ve Erkek Öğrencilerin Depresyon Düzeyleri Arasındaki Farklarla İlgili Bulgular

Cinsiyet	N	X	S.S	Bulunan	Tablo	Önem Düz
Erkek	158	15.84	9.02	0.30	1.64	p>0.05
Kız	84	84	9.54	-	-	Önemsiz

S.D:240

Tablo 2 'de de görüldüğü gibi, kız ve erkek öğrencilerin depresyon düzeyleri arasında fark olup olmadığı t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucu bulunan t değeri 0.30 olup, tablo t değeri olan 1.64' ten küçük olduğu görülmektedir.

Bulgular kız ve erkek öğrencilerin depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir fark olacağı şeklindeki denenciyi desteklememektedir.

Sonuç olarak, lise öğrencileri arasında, kızlarla erkekler arasında depresyon açısından bir fark bulunamamış olup depresyon ile cinsiyet arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yapılan bazı araştırmalarda da kızlarla erkekler arasında depresyon düzeyleri açısından hiçbir fark olmadığı bildirilmiştir (Ayverdi, 1990; Hisli, 1989; Gençdoğan, 1995).

3. Sınıf Düzeyi ile Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki ile İlgili Bulgular

Öğrenim görülen sınıf düzeyi ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili bulgular Tablo 3' te verilmiştir.

Tablo 3. Sınıf Düzeyleri İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki

Sınıf Düzeyi	Depresyon Düzeyi				Toplam
	Yok	Hafif	Orta	Ciddi	
N	16	18	25	16	75
I. %	6.61	7.44	10.33	6.61	30.99
N	24	20	7	8	59
II. %	9.92	8.26	2.89	3.31	24.38
N	26	24	41	17	108
III. %	10.74	9.92	16.94	7.02	44.63
N	66	62	73	41	242
TOPLAM	7.27	25.62	30.17	16.94	100.00

Tablo 3 incelendiğinde depresyon düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişkinin

X² tekniği ile analizi sonucu bulunan X² değeri 17.73 olup, tablo X² değeri olan 12.59 dan büyük olduğu görülmektedir. Bu bulgu depresyon düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında P<0.05 önemlilik düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Orta ve şiddetli düzeyde depresyonu olan öğrencilerin oranı sınıf düzeyine göre;
 Birinci sınıftaki öğrenciler için% 16.94
 İkinci sınıftaki öğrenciler için% 6.94
 Üçüncü sınıftaki öğrenciler için.....% 23.96

olduğu Tablo 3' te görülmektedir. Üçüncü sınıftaki öğrencilerin depresyon düzeylerinin 1'inci ve 2'inci sınıftaki öğrencilerden daha yüksek olacağı şeklindeki denence doğrulanmıştır.

Uluğ ve Gökçay (1985), yaptıkları araştırma sonunda lise öğrencilerinin en büyük problem kaynağının gelecek ve meslek kaygısı olduğunu belirtmişlerdir. Lise son sınıftaki öğrencilerin diğer genel problemler dışında belli başlı problemleri şunlardır; Geleceği ile ilgili önemli bir yol ayrımı sayılan üniversite sınavına hazırlanmak ve bu sınavın yarattığı stres, kendine özgü bir dünya anlayışına ve bir kimliğe sahip olmayı tamamlamış olmak, özerklik duygusu ve isteğine rağmen yine de aileye bağımlı olmak. Tüm bu sorunların üstesinden gelinmesi, kuşkusuz lise üçüncü sınıftaki bir genç için kolay değildir.

Sonuç ve Öneriler

- Lise öğrencilerinde klinik anlamda depresyon düzeyi yüksek olanların oranı %47.11 olarak saptanmıştır.
- Sınıf düzeyi ile depresyon düzeyi arasında orta ve şiddetli düzeyde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Depresyonu olan öğrencilerin oranı son sınıf öğrencilerinin aleyhine anlamlı bir farklılık göstermektedir. (%23.96) Üçüncü sınıftaki öğrencilerin depresyon düzeyi birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur.
- Kız ve erkek öğrencilerin depresyon düzeyleri arasında fark bulunmamaktadır.

Lise öğrencilerinde yüksek oranlarda klinik depresyon görülmesi ciddi düzeyde psikolojik yardıma gereksinim duyduklarının bir göstergesidir. Okullarda sık sık problem tarama envanteri uygulanarak problem saptanmasının yapılması, gerek bireysel gerekse grupla psikolojik danışmaya ağırlık verilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

1. Aydın, B., (1989) Üniversite Öğrencilerinin Bir Kesiminde Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları ile Depresyon Seviyelerinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, s. 5-15
2. Ayverdi, M., (1990) Erken Ergenlik Dönemi Ergenlerinin Depresyon Düzeylerini Etkileyen Bazı Dış Etmenler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara (Sosyal Bilimler Enstitüsü).
3. Beaumont, G., Hetzel, W. (1992) Psychopharmacolog. 106. 5123-5126
4. Beck, A.T., (1974). Assesment of Depression: the depression. Journal of Psychotherapy.138, 12, 1562-1567.
5. Bellack, A., (1981) Social Skills Training Compared With Pharmacotherapy and Psychotherapy in the Treatment of Depression. Inventory Pharmacopsychiatry. 7,151-169
6. Bryson, S.E., (1984) Sex differences in depression and method of administering the BDI Journal of Clinical Psychology. 40, 2, 529-534.

7. Burns, (1982) Feeling Good: The New Mood Therapy. Signet Boks, New York.
8. Düzgün, Ş., (1992) Depresyon ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü).
9. Gençdoğan, B., (1993) Depresyon İle Kendini Kabul Arasında İlişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü).
10. Gençdoğan, B., (1994) Depresyon İle Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi. İzmir, 21.
11. Gençdoğan, B., (1995) Zung Depresyon Ölçeğinin Lise Öğrencileri İçin Geçerlik ve Güvenirliği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü)
12. Güleç, C., (1985) Ergenlik Çağı Krizleri. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi. Adana, 23-25.
13. Güleç, C., (1991) Depresyon, Çağdaş Tedavi Yaklaşımları. Servier İlaç ve Araştırma A.Ş. yayını. Ankara.
14. Güney, M., (1985) Üniversite Öğrencileri Arasında Depresyon ve Problem Alanlarının Akademik Başarı ile İlişkisi. Ankara. Ankara Üniversitesi Basımevi, 1985.
15. Haefly, M., (1990) Focus on Depression. Basel s: 4-11.
16. Hisli, N., (1988) Beck Depresyon Envanterinin Geçerliği Üzerine Bir Çalışma. Psikoloji Dergisi, 6 (22), 118-126.
17. Hisli, N., (1988) Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliği, Güvenirliği. Psikoloji Dergisi, 7 (23), 3-13.
18. İdiğ, M., (1990) Adolescent's Evaluation of Families' Well Being And It's Relationship to Parent's Marital Satisfaction, Adolescent's Self Concept and Depression. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
19. Köknel, Ö., (1989) Depresyon, Ruhsal Çöküntü. Altın Kitaplar Yayınevi. İst.
20. Okucu, R., (1988) Ergenlik Çağı İntihar Girişimlerinde Psikososyal Etmenler. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi (Çocuk Sağlığı Ens.)
21. O'Neil, M.K., Marzialı, E. Depression in a University. Clinic Population Can. Psychiatry, Association. J., Cilt 21, s.477-481, 1976.
22. Özbay, H., Şahin, N. ve diğ. (1991). Ergenlikte Benlik İmajı: Çalışan ve Öğrenci Ergenler Arasında Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Türk Psikiyatri Dergisi, 2 (2), 82-95.
23. Öztürk, O., (1985) Psikanaliz ve Psikoterapi. Sevinç matbaası. Ankara.
24. Rosenthal, M.P., (1987) Assesment of Depression in a Family Practice Center. Journal of Family Practice. Aug. 25 (2) s.143-9.
25. Savaşır, Işık ve Şahin, Nesrin, Hisli., (1997) Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:9, Özyurt matbaacılık, Ankara.
26. Yörükoğlu, A., (1988) Gençlik Çağı: Ruhsağlığı ve Ruhsal sorunları. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara.
27. Yüksel, N., (1984) Bilişsel İşlevleri Yönünden Normallerle Depresif Hastaların Karşılaştırılması. Psikoloji Dergisi, 5(117) s.14-15.